

Fejzulah Hadžibajrić

NAJSTARIJI ORIJENTALNI RUKOPISI IZ PRIVREMENOG INVENTARA GAZI HUSREVBEGOVE BIBLIOTEKE

Prije 7-8 godina priliv novih rukopisa u Gazi Husrev-begovu biblioteku od Odbora Islamske zajednice sa područja srednje i zapadne Bosne doveo je Biblioteku u dosta neugodan položaj. Po pravilima, koja važe u bibliotekarstvu, nikakav bibliotečki materijal ne može se smjestiti u magazin prije nego bude obrađen, to jest dok ne bude inventarisan i ne dobije inventarski broj i signaturu. Kako se u Gazi Husrev-begovoj biblioteci radi na trećoj i četvrtoj knjizi Kataloga Biblioteke, ovaj novopridošli materijal nije se mogao uzeti u redovan rad, jer su bibliotečki radnici angažirani na njemu.

Da bi ovaj novopridošli materijal bio koliko-toliko dostupan zainteresiranim, odlučeno je da se on uvede u privremeni inventar i da dobije privremeni inventarski broj. Kako opet inventarski broj je ujedno i signatura, tako su ovi rukopisi, poslije inventarisanja mogli biti dostupni svima, koji su željeli njima se koristiti. Pri uvođenju u ovaj privremeni inventar, rađeno je skraćeno tako da nisu uvedeni svi elementi, koji se inače upisuju pri normalnom inventarisanju i katalogiziranju rukopisa.

Posao na privremenom inventarisanju novopridošlih rukopisa na jednom radnom sastanku kolektiva Biblioteke, povjeren je meni. Od 18. juna 1979. do 31. decembra 1984. godine u privremeni inventar rukopisa upisano je 1690 inventarskih jedinica sa 2209 naslova knjiga i to: 1337 arapskih, 683 turskih, 51 perzijski i 137 alhamijado. Svi ovi rukopisi uvedeni su u dvije knjige (sveska) privremenog inventara. U prvom svesku ovog privremenog inventara rukopisa upisano je 1384 inventarskih brojeva sa 1782 naslova i to: 1046 arapskih, 574 turskih, 33 perzijskih i 129 alhamijado.

Iz prve knjige (sveska) privremenog inventara rukopisa odabrao sam najstarije rukopise, zaključno sa završenom hidžretske godinom 1000/1591, jer orijentalni rukopisi imaju hidžretske datume. Starost naših najstarijih rukopisa je po stoljećima ovako: iz VIII stoljeća po Hidžri (XIV stoljeće po n. e.) 713/1313, 728/1328, 752/1351, 761/1359, 793/1390; iz IX stoljeća po Hidžri (XV) 813/1411, 814/1411, 826/1423, 855/1451, 859/1454, 876/1471, 882/1477; iz X stoljeća po Hidžri (XVI) 921/1517, 934/1527, 937/1530, 944/1537, 948/1541, 949/1541, 950/1542, 952/1543, 964/1554, 971/1563, 972/1546, 975/1567, 978/1570, 979/1571, 980/1573, 981/1573, 997/1589 i 1000/1591.

Kao što se vidi, prvi rukopis iz ovog popisa je star 706, a najmlađi 396 hidžretskih godina. Ovakvih najstarijih rukopisa našlo se 35. Mnogi rukopisi su oštećeni, pa nemaju početka, a neki ni početka ni svršetka, što stvara poteškoću kod inventarisanja i uopće obrade rukopisa. Onda se ustanovi struka prema tekstu i upiše općenit naslov (kitab o...), na pr. djelo o fikhu, djelo o historiji, djelo o arapskom jeziku i sl. Prva početna riječ je djelo, a druga je struka. Ako rukopis nije manjkav (nakis), onda je obično ime djela, a često i autora, utkan u tekst s početka djela. Obično na kraju prepisivač spomene svoje ime, zatim datum pisanja ili prepisa, a ponekad i mjesto, gdje je djelo nastalo ili prepisano.

Postoje i opća pravila (uputstva) kod pisanja djela. Tri su obavezna, a četiri uobičajena:

1. Bismela, spominjanje Božijeg imena,
2. Hamdele, iskazivanje zahvale Bogu,
3. Salavat, izricanje blagoslova na Muhameda,
4. Povod pisanju djela,
5. Ime djela,
6. Struka (predmet),
7. Jedinka o kojoj se govori.

Ova pravila su vrlo korisna za svakog ko radi na rukopisima.

Kitabu usuli-l fikh

Autor: Ebu Mensur Muhamed b. Mahmud el-Maturidi, usuli fikh, arapski, 25, 5 x 18,5. Prepisao Seid b. Abdulah, godine 713/1313.

Iz Odbora IZ — Travnik.,

E. M. 6. 36.

Drugi naslov:

Nihajetu-l kifajeti fi dirajeti-l hidajeti

Autor: Tadžu-š-šeria Omer b. Sadruššeria el-Evvel, fikh, arapski, 24 x 17. Prepisao Muhamed b. Jusuf, godine 728/1328.

Iz odbora IZ — Travnik.

K II, 1012.

Komentar djelu El-Hidaje.

Petavai Kddihan, sv. II

Autor: Fahrudin Hasan b. Mensur el-Fergani el-Uzdžendi, fetve, arapski. Prepisao Džami b. Sadi b. Jusuf, godine 952/1545.

Vakuf Mir Ali paša, god. 1196/1781.

Iz Odbora IZ — Travnik.

K II, 1646.

Mushafi šerif. V. 20 x 19. Prepis iz godine 761/1359.

Eš-Šifau bi-tarifi hukuki-l Mustafa

Autor: Ebu-l-Ijad b. Musa, hadis, arapski, 20 x 15. Prepisao Emin b. Muhamed Tahir el-Balisi, godine 793/1390.

K I, 483.

(Prof. Muhamed Tufo, docent Više islamske šeriatsko-teološke škole u Sarajevu, jednoj grupi služalaca prevodio je ovo djelo 1936- 1938. godine po kućama. Bilo nas je 10-12 slušalaca i još sam ja među živim. Rahmetli Tufo mi je nabavio i knjigu-rukopis, iz koje sam pratio prevođenje. Taj rukopis poklonio sam Gazi Husrev-begovoj biblioteci.)

Serhu-l-Mevakif

Autor: Sejjid Šerif Ali b. Muhamed el-Džurdžani, akaid, arapski, 22,5 x 16. Prepis iz godine 913/1411.

Vakuf Fejzije medrese u Travniku.

K I, 441, 443.

Kitabu-l-tekaddumeti fi-l-luga ili Lugati parisi

Arapsko-perzijski rječnik, 14 x 13. Prepisao Šemsuddin b. Omer b. Resul b. Šuajb, godine 814/1411.

Poklon Muhamed ef. Tufe.

Tefsiru-l-Kur'ani-l-kerim, od sure or-Rad do kraja. Tefsir, arapski, 29 x 17,5. Prepis iz godine 826/1423.

Iz Odbora IZ — Travnik.

Envaru-t-tenzil ve esraru-t-tevil, sv. I

Autor: Ebu Seid b. Omer el-Bejdavi es-Širazi, tefsir, arapski, 27 x 17,5, Prepisao Abdulah b. Emrullah godine 843/1439.

K I, 156-172.

Iz Odbora IZ — Travnik.

Mešariku-l-envari-n-nebevijti min sihahi-l-ahbari-l-Mustafevijjeti

Autor: Hasan b. Muhamed es-Sagani, hadis, arapski, 26,5 x 18. Prepisano u Larendi (Turska) godine 855/1451.

Poklon Hadži Jakuba Memića iz Novog Pazara.

K I, 313-337.

Šerhu feraizi Sedžavendi

Autor: Tursum zade Sejdi, Uskudari, Šeriatsko nasljedno pravo, turski, 17 x 13. Prepis iz godine 859/1454.

K II, 1864, 1865, 1866, 1932-1.

Kitabu Sibevejh fi-n-nahv, manjkav

Autor: Ebu Bišr Amr b. Osman, zvani Sibevejh, sintaksa, arapski, 20, 5 x 12,5. Prepisao Muhsin b. Mevlana Ahmed el-Kameri godine 876/1471.

E M, II, 1426-7.

Odbor IZ Sanski Mošt.

Kenzu-d-dekaik

Autor: Ebu Berekat Abdulah b. Muhamed Muhafizuddin, sažet priručnik iz fikha, arapski, 27 x 18. Prepisao Hasan iz Kastamunije godine 882/1477.

K II, 1215.

Iz Odbora IZ — Travnik.

Vevfiku-l-inajeti fi šerhi Vikajeti-r-rivajeti

Autor Džumejd b. Sandal, fikh, arapski, 25 x 18. Prepisao Musa b. Salih godine 882/1478.

K II, 1111.

Iz Odbora IZ — Travnik.

Muskilati Šah name

Perzijsko-turski rječnik, 14,5 x 13. Prepis iz godine 889/1484.

U uvodu se naglašava da je rječnik sastavljen na ova četiri principa:

1. Perzijski infinitivi po abecedi bez upotrebe arapskih glasova na početku (se, ha, zel, sad, dad, ti, ajn i gajn),
2. Pravila perzijske gramatike,
3. Vrste riječi,
4. imena (imenice izvedene iz infinitiva).

Djelo je nazvano: Zamršenosti iz Šah name.

Poklon Muhamed ef. Tufe.

El-Kamusu-l-muhit vel-Kabusu-l-vesit

Autor: Mudžiddudin Muhamed b. Jakub el-Firuzabadi eš-Širazi, Rječnik arapskog jezika, 28,5 x 18. Prepisao u Meki es-Sejid el-Bešir Fethullah b. Arif b. Abdulkadir el-Hurmuzi godine 921/1917.

Vakuf za medresu.

Odbor IZ Mostar.

E M II, 1306-7.

El-Džamii-l-vedžis ili El-Fetave-l-Bezzazije

Autor: Hafisuddin Muhamed el-Bezzazi, fetve, arapski, 26 x 17,5. Prepis iz godine 934/1527.

K II, 1681.

Odbor IZ Mostar.

Šerhu kitabi Sibevejh sv. II

Autor:

sintaksa, arapski, 21 x 14. Prepis iz godine 977/1569.

E M-2, 1306-7.

El-Faiku fi garibi-l-hadis

Autor: Džarullah Ebul-Kasim Mahmud b. Omer ez-Zamehšeri, hadis, arapski, 25 x 14. Prepis iz godine 944/1537.

Arapska slova Bz do Št.

K I, 53, 144, 150, 151.

El-Matmubu fi šerhi-l-maksud

Komentar od nepoznatog autora, gramatika, arapski, 17,5 x 12,5.
Prepisao Abdulah Fakih el-Konjevi godine 949/1541.

Bio vlasnik Besnali Husejn b. hadži Ibrahim.

E M II, 1808, Al., 6800.

El-Vafijetu šerhu-l-Kafije

Autor: Šejh Džemaluddin Amr Osman b. Omer Ibnu-l-Hadžib,
sintaksa, arapski, 20,5 x 14,5. Prepis iz godine 950/1543.

E M II, 1370.

Iz Odbora IZ — Travnik.

Šerhu-l-esbab ve-l alamat

Autor: Burhanuddin en-Nefis b. Ivad et-Tabib Kermani, medicina,
arapski, 26 x 18,5. Prepis iz godine 952/1542.

Serhu Gulistan

Autor: Jakub b. Sejjid Ali, lijepa književnost, arapski, 21,5 x 15,5.
Prepisao Šaban b. Kurd godine 964/1554.

E M II, 1504, A M II, 346.

Elči Ibrahim-pašin vakuf.

Iz Odbora IZ — Travnik.

Risaletun muntavijjetun ala usul-id-din ve furuiha

Od nepoznatog autora, vaz, arapski, 19,5 x 20,5. Prepis iz godine
971/1563.

Elči Ibrahim-pašin vakuf za medresu.

Iz Odbora IZ — Travnik.

Mushaf, nepotpun

Arapski, 28 x 19. Prepis iz godine 971/1563.

Erebeune hadisen

Autor: Muhamed b. Ebu Bekr Usfuri, hadis, arapski, 21 x 15,5.
Prepisao Muhamed b. Ali b. Mevlana Rustem godine 975/1567.

K I, 120, 369, 370, 371.

Elči Ibrahim pašin vakuf.

Iz Odbora IZ — Travnik.

Envaru-l-aškin

Autor: Ahmed Bidžan, tesavvuf, arapski, 30 x 19. Prepisao Hasan
Abdulah, učenik Bali efendije Uskubi godine 972/1564.

Vakuf Hadži Ali-bega Lakišića.

O M I, 16-17.

Mefatih-u-l-džinan ve mesabihu-l-džinan fi šerhi Sir'atu-l-islam Autor:
Jakub b. Sejjid Ali, vaz, arapski, 25,5 x 16. Prepisao Ali b. šejh Husejn
eš-Širazi godine 978/1570.

E M II, 1044, Al., 1734.

Iz Odbora IZ — Travnik.

El-l najetu šerhi-l-Hidajeti

Autor: Ekmeluddin Muhamed b. Mahmud el-Baberti, vaz, arapski, 27 x 19. Prepisao Muhamed b. Ahmed u Halebu godine 979/1571.

K II, 1014.

Iz Odbora IZ — Travnik.

Hašijetu ala tahriri-l-kavaidi-l-mantikijjeti fi šerhi-š-šemsijjeti

Autor: Sejjid Šerif Ali Muhamed el-Džurdžani, lagika, arapski, 21 x 14,5. Prepisao Ahmed b. Veli b. Sulejman godine 980/1573.

E M II, 1093.

Iz Odbora IZ — Travnik.

Hizanetu-l-fetava

Autor: Ahmed b. Muhamed el-Hanefi, fetve, arapski, 25 x 17. Prepisao Mahmud b. Mustafa Podgradi (iz Podgrada) godine 981/1573.

K II, 1637.

Vakuf Ibrahim-paše u Travniku.

Šernu-l-Izzi fi-t-tasrif

Autor: Saduddin Mesud b. Omer et-Taftazani, gramatika, arapski, 15,5 x 10,5. Prepis iz godine 997/1598.

Iz Odbora IZ — Travnik.

S U M M A R Y

From the second half of 1979 to the end of 1984 Gazi Husrefbey Library got about 1,500 codeces of manuscripts in Near Eastern languages. They all were to be inscribed in a temporary inventory because of the fact that the processing of the data on the manuscript holdings of the Library has been underway and that two volumes of the Catalogue treating certain branches of the Islamic Sciences have already been published. Most of the newly acquired codeces will be classified in the Appendix to the Catalogue of the Near Eastern manuscripts of Gazi Husrefbey Library.

This paper contains the manuscripts copied before the year 1,000 A. H. (1660).